

NPC

Network of Parliamentary Committees
on Economy Finance and European
integration of Western Balkans

WESTMINSTER
FOUNDATION FOR
DEMOCRACY

ПАРЛАМЕНТАРЕН НАДЗОР ВРЗ ПОЛИТИКИТЕ ЗА ПАЗАРИТЕ ЗА ЕНЕРГИЈА ВО ЗЕМЈИТЕ ОД ЗАПАДЕН БАЛКАН

КРАТОК ИЗВЕШТАЈ ЗА ПРАТЕНИЦИТЕ И
ПАРЛАМЕНТАРНИТЕ СЛУЖБИ

декември 2014 г.

Објавено од:

Вестминстер фондацијата за демократија (Westminster Foundation for Democracy) (WFD)

Вестминстер фондацијата за демократија е водечка фондација за демократија на Велика Британија. Основана е во 1992 година и претставува независно тело кое е спонзорирано од Канцеларијата за надворешни работи и Комонвелт. Има за цел постигнување одржливи политички промени кај младите демократии. Заедно со партнерските организации ориентирана е кон јакнење на институциите на демократијата, главно политичките партии (преку работата на политичките партии на Обединетото Кралство), парламентите и институциите што го сочинуваат граѓанското општество. Почнувајќи од 2008 година, Фондацијата има поддржано повеќе програми за јакнење на парламентите во земјите од Западен Балкан.

Автори:

проф. д-р Весна Борозан

Професор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

проф. д-р Мирза Кушљугиќ

Професор на Универзитетот во Тузла

contact@epi.org.mk

www.epi.org.mk

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје
620.9:339.13]:328.18(497-15)(035)

БОРОЗАН, Весна

Парламентарен надзор врз политиките за пазарите за енергија во земјите од Западен Балкан : прирачник за пратеници и парламентарни служби / [автори Весна Борозан, Мирза Кушљугиќ]. - Скопје : Вестминстер фондација за демократија, 2015. - 48 стр. : граф. прикази; 17 см
Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 43-45

ISBN 978-608-4773-25-2

1. Кушљугиќ, Мирза [автор]

а) Пазар на енергетика - Собраниски надзор - Западен Балкан - Прирачници

COBISS.MK-ID 99795722

СОДРЖИНА

1 ЕНЕРГЕТСКА ЗАЕДНИЦА	4
1.1 Историска заднина, Атински процес	4
1.2 Договор за Енергетска заедница	5
1.2.1 Заинтересирани страни	5
1.2.2 Институции	6
1.2.3 Законодавство на ЕУ	7
1.3 Цели и приоритети во рамките на Енергетската заедница	8
1.4 Парламентарната димензија на Енергетската заедница	9
1.5 Продолжување на важноста на Договорот	11
2 ТРЕТ ПАКЕТ ЗА ПАЗАРИТЕ НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА И ПРИРОДЕН ГАС	12
2.1 Улогата на парламентите во спроведувањето на ТППЕГ	15
2.2 Раздвојување на операторите на преносните системи	15
2.2.1 Сопственичко раздвојување	17
2.2.2 НОС модел	18
2.2.3 НОП модел	20
2.2.4 Најдобри практики и препораки на ЕУ	22
3 ПРАКТИЧНИ УПАТСТВА ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА ПАРЛАМЕНТАРНИОТ НАДЗОР	24
3.1 Улогата на парламентите од регионот во надзорот и контролата врз политиката за пазарите за енергија	25
3.2 Најдобрите практики на Европскиот парламент и националните парламенти на земјите-членки на ЕУ	26
3.3 Предлог за активности на регионално ниво за подобрување на парламентарниот надзор	28
3.3.1 Парламентарна соработка – постоечки регионални иницијативи	28
3.3.2 Тековната состојба на парламентарниот надзор врз политиките за енергетските пазари во регионот	29

1 ЕНЕРГЕТСКА ЗАЕДНИЦА

1.1 Историска заднина, Атински процес

Енергетската заедница (ЕЗ) беше иницирана од страна на Европската унија (ЕУ) во рамките на спроведувањето на Политиката за сигурност на снабдувањето со енергија од Вториот пакет за пазарите на електрична енергија и природен гас (ВППЕГ) во 2001-2002 година. Основните цели на преземените активности беа да се промовира стабилноста и одржливиот развој во Југоисточна Европа (ЈИЕ) и да се обезбедат паневропските импликации на воспоставувањето на единствен правен простор во областа на пазарите за енергија. Иницијативата беше наречена Атински процес, според името на местото каде што беше потпишан првиот Меморандум за разбирање (МЗР) во 2002 година. Меморандумот беше одраз на политичката волја на земјите од ЈИЕ, плус Турција и потоа УНМИК управата на Косово, за донесување на единствена правна рамка на ЕУ во областа на енергетиката и за воспоставување на соодветни структури за следење.

Процесот резултираше со потпишување на правно обврзувачкиот Договор за енергетска заедница (ДЕЗ) во 2005 година и со формирање на заедничките институции, вклучувајќи го Секретаријатот на енергетската заедница (СЕЗ) во Виена, во 2006 година, кога Договорот влезе во сила по неговата ратификација од страна на националните парламенти (НП).

На почетокот процесот беше политички поттикнат од Европската комисија (ЕК) и тогаш активниот Пакт за стабилност на ЈИЕ и беше финансиски поддржан од голем број меѓународни донатори. Истовремено, учеството на земјите од Западен Балкан (ЗЗБ) беше силно мотивирано од нивните амбиции за членство во ЕУ, вклучително и од желбата за привлекување на западниот приватен капитал во нивните енергетски сектори, што беше ветено дека ќе се случи со спроведувањето на правната рамка и пазарното окружување на ЕУ.

1.2 Договор за Енергетска заедница

Договорот за основање на Енергетската заедница ги уредува правата и обврските на договорните страни. Тој, исто така, воведува низа заеднички институции и правна рамка во којашто работат овие институции. Договорот утврдува обврска за договорните страни (ДС) да ги отворат своите пазари на електрична енергија и гас за купувачите што не се домаќинства до јануари 2008 година. Целосната либерализација на пазарите за енергија треба да се спроведе до јануари 2015 година.

За да се гарантира ефикасното функционирање на пазарите на електрична енергија и природен гас, ДС се договорија да воспостават посебна **правна и економска рамка** во врска со овие два вида енергија. Во случајот на ДС, ова повлекува донесување и спроведување на суштинските делови од применливото право на ЕУ во областа на енергетиката, вклучително за сигурноста во снабдувањето, животната средина, конкуренцијата, како и промовирањето на обновливите извори на енергија, енергетската ефикасност и био-горивата.

Договорните страни, исто така, се обврзаа да го почитуваат принципот на **заемна помош** во случајот кога некоја договорна страна се соочува со проблеми во функционирањето на своите енергетски мрежи

1.2.1 Заинтересирани страни

Заклучно со 1 октомври 2014 година, **договорни страни** кон Договорот се **ЕУ** и **осумте ДС**: Албанија, Босна и Херцеговина, Косово*¹, Македонија, Молдавија, Црна Гора, Србија и Украина.

Земјите-членки (ЗЧ) на ЕУ ги имаат сите права и обврски што произлегуваат од Договорот. Според тоа, секоја ЗЧ може да добие статус на **учесник**. Учесниците имаат право да земат учество во која било средба или активност на ЕЗ. Тековно групата

---

¹ Ова означување не е во спротивност со ставот во врска со статусот и е во согласност со UNSCR 1244 и Советодавното мислење на ICJ за Декларацијата за независност на Косово

на учесници во ДЕЗ брои 19 34 во следниов состав: Австрија, Бугарија, Хрватска, Кипар, Република Чешка, Финска, Франција, Германија, Грција, Унгарија, Италија, Летонија, Полска, Романија, Словачка, Словенија, Шведска, Холандија и Обединетото Кралство.

Која било соседна трета земја може да биде прифатена како **набљудувач** во Енергетската заедница. Следниве набљудувачи се дел од Договорот: Ерменија, Грузија, Норвешка и Турција. Грузија тековно е во процесот на пристапување кон ЕЗ како полноправна членка. Пристапувањето е предмет на процес на преговори што го спроведува ЕК.

1.2.2 Институции

Институционалната рамка на ЕЗ започна да се развива со првиот МЗР и беше утврдена во ДЕЗ во 2005 година.

Министерскиот совет (МС) е основната институција на ЕЗ за носење одлуки. Тој ги донесува одлуките за клучните политики и го усвојува деловникот за работа на ЕЗ. МС се состои од по еден претставник на секоја ДС и два претставника на Европската заедница.

Постојаната група на високи претставници на ЕЗ (ПГВП) ги собира на едно место високите функционери од секоја ДС и два претставника на Европската заедница и таа ги осигурува континуитетот и последователните активности на политичките средби на министрите и одлучува за спроведување мерки во определени случаи.

Регулаторниот одбор (РОЕЗ) е составен од претставници на националните регулаторни тела за енергетика на сите ДС на ДЕЗ. ЕУ е застапувана од страна на ЕК и од Агенцијата за соработка на регулаторите за енергетика (АСРЕ). Регулаторните тела за енергетика на учесниците и набљудувачите може, исто така, да учествуваат во работата и активностите на РОЕЗ. Регулаторниот одбор ги советува МС и ПГВП за поединостите на законските,

техничките и регулаторните правила и дава препораки во случајот на прекугранични спорови меѓу регулаторите.

Форумите, Форумот за електрична енергија, Форумот за гас, Социјалниот форум и Форумот за нафта, имаат задача да ја советуваат ЕЗ. Форумот, со којшто претседава ЕК, ги собира на едно место сите заинтересирани страни, вклучувајќи ги индустријата, регулаторите, претставничките групи на индустријата и потрошувачите.

Со секојдневното работење на ЕЗ управува **Секретаријатот** (СЕЗ), особено преку редовно следење дали ДС ги исполнуваат своите обврски што произлегуваат од Договорот и преку поведување постапки за спроведување на Договорот.

1.2.3 Законодавство на ЕУ

Применливото право на ЕЗ што е тековно во сила се состои од девет основни наслови: применливо право за електрична енергија, природен гас, сигурност во снабдувањето, животна средина, конкуренција, обновливи извори на енергија, енергетска ефикасност, нафта и енергетска статистика. Меѓутоа, овој текст се фокусира единствено на применливото право на ЕЗ за електрична енергија, природен гас и сигурност во снабдувањето.

Во оваа област, по Одлуката на МС на ЕЗ од 2011 година, основниот предизвик со којшто се соочуваат земјите од регионот е спроведувањето на применливото право од Третиот пакет за пазарите за електрична енергија и природен гас (ТППЕГ) до 1 јануари 2015 година. Ова применливо право во областа на внатрешниот пазар на електрична енергија и природен гас се состои од:

- **Директива 2009/72/ЕЗ** за заедничките правила за внатрешниот пазар на електрична енергија, со која се укинува Директивата 2003/54/ЕЗ

- **Директива 2009/73/ЕЗ** за заедничките правила за внатрешниот пазар на природен гас, со која се укинува Директивата 2003/55/ЕЗ;
- **Регулатива (ЕЗ) 714/2009** за условите за пристап до мрежата за прекугранична трговија со електрична енергија, со која се укинува Регулативата (ЕЗ) б. 1228/2003;
- **Регулатива (ЕЗ) 715/2009** за условите за пристап до мрежите за пренос на природен гас, со која се укинува Регулативата (ЕЗ) бр. 1775/2005;
- **Директива 2005/89/ЕЗ** за мерките за обезбедување на сигурноста во снабдувањето со електрична енергија и инвестиции во инфраструктурата (иако оваа директива не е дел од ТППЕГ, нејзиното целосно спроведување е во тек во однос на обврските од ДЕЗ),
- **Директива 2004/67/ЕЗ** за мерките за обезбедување на сигурноста во снабдувањето со природен гас (иако оваа директива не е дел од ТППЕГ, нејзиното целосно спроведување е во тек во однос на обврските од ДЕЗ).

Транспонирањето на горенаведеното применливо право на ЕУ во националните права на сите ЗЗБ, вклучувајќи го нивното усвојување од страна на парламентите, е планирано да се заврши до крајот на 2014 година. Меѓутоа, за целосното спроведување на ТППЕГ и новите закони ќе бидат потребни значителни дополнителни напори на одговорните институции, особено на националните регулаторни тела во областа на енергетиката.

1.3 Цели и приоритети во рамките на Енергетската заедница

ЕЗ вложува напори да ги следи примарните цели на ЕУ во областа на енергетиката што се утврдени во нејзината енергетска политика:

- одржливост,
- сигурност на снабдувањето, и
- конкурентност.

Меѓутоа, специфичното политичко, економско и правно окружување во регионот повлекува дополнителни цели, што се заеднички за сите ДС на Договорот, како што се:

- развој на ликвидни и транспарентни пазари за енергија,
- усогласеност со стандардите на ЕУ и интегрирање во внатрешниот пазар,
- промовирање на инвестициите,
- економски раст,
- достапност на цените на енергијата,
- социјална сигурност и мир, и
- развој и конкурентност на локалните индустрии.

Сепак, приоритетноста на овие општо изразени цели е потенцијален извор на недоразбирања меѓу ДС, од една страна, и СЕЗ и ЕК, од другата страна. Имено, најголемиот дел од земјите од регионот, во зависност од степенот на пристапување кон ЕУ и од економската ситуација, секогаш би го ставиле приоритетот на целта за социјална сигурност и стабилност. Во оваа смисла, тие би сториле сè што може за да ги одржат цените на енергијата колку што е можно пониски, за сметка на изгледите за развој на ликвидни и транспарентни пазари за енергија.

1.4   Парламентарна димензија на Енергетската заедница

Парламентите на ЗЗБ земаат активна улога уште од самите почетоци на развојот на ЕЗ, како и во почетните фази на реструктурирањето на националните енергетски сектори и либерализацијата на пазарот. Причините зад интересот и ангажманот на парламентите беа двојни; Како прво, социо-

економските и политичките импликации, што беа предвидени заедно со реструктурирањето, комерцијализацијата и, во определени земји, приватизацијата на енергетските друштва, и, како второ, зголемената актуелизација на енергетиката во рамките на стратегиите за националната безбедност и меѓународните односи. Освен тоа, во 2005 година, ДЕЗ беше првиот правно обврзувачки договор што овие земји го склучија со тогашната Европска заедница што имаше огромна важност за нивните процеси за евроинтеграција.

Во тоа време, неопходната поддршка за парламентарците во постигнувањето на потребното ниво на разбирање за ратификација на ДЕЗ пристигна од меѓународната заедница и од донаторите што беа вклучени во Атинскиот процес. Во оваа смисла, имаше најмалку два важни настани што го помогнаа приближувањето на енергетската политика на ЕУ и прокламираните цели на ЕЗ до парламентарците, вклучувајќи теми за усогласување на националното законодавство и за спроведување на ДЕЗ:

- конференцијата во Букурешт за парламентарците, НВО и социјалните партнери, 7-8 октомври 2004 година, и
- скопска парламентарна конференција, 6-7 јуни 2005 година.

Меѓутоа, не помалку значаен е постојаниот придонес на проектот за Мрежата на парламентарни комисии (МПК) и со него поврзаните донатори за одржувањето на нивото на знаење и за проширување на практиките за парламентарен надзор врз спроведувањето на ДЕЗ и развојот на пазарите за енергија.

Значењето и потенцијалниот придонес на НП во спроведувањето на Договорот се изрично потврдени од страна на ЕЗ. Имено, член 52 на ДЕЗ пропишува дека МС на ЕЗ поднесува годишен извештај за активностите на ЕЗ на Европскиот парламент (ЕП) и на НП на ДС и на учесниците.

Дополнително, во согласност со Програмата за работа на СЕЗ 2014–2015 г., треба да се организира Постојана мрежа на пратеници од ДС, што би била слична на групите на пријатели што се формираат во рамките на НП за продлабочување на соработката со определена земја.

1.5 Продолжување на важноста на Договорот

ДЕЗ беше склучен за период од 10 години од датумот на ДЕЗ беше склучен за период од 10 години од датумот на влегување во сила, со можност за продолжување на важноста со едногласна одлука на МС на ЕЗ. Бидејќи, во меѓувреме, ЕЗ се покажа како ефикасна рамка за регионална соработка во областа на енергетиката, во октомври 2013 година, 11. МС донесе одлука да го продолжи времетраењето на договорот за дополнителен период од десет години. На истиот состанок МС на ЕЗ формираше Група за ревизија на Договорот за Енергетска заедница на високо ниво (ГРВН). Групата доби овластувања да изврши независна проценка на соодветноста на институционалната рамка и на методите на работа на ЕЗ и да му достави предлози за подобрувања на МС во 2014 година.

Работата на ГРВН вклучуваше јавни консултации посветени на иднината на ЕЗ и беше завршена со издавањето на извештајот „Енергетска заедница на иднината“ и неговото презентирање на состанокот на МС во 2014 година.

Извештајот, што беше објавен на 11 јуни 2014 година, заклучува дека ЕЗ е инструмент за „двонасочна добивка“ за сите нејзини членки од и надвор од ЕУ и содржи проценка на тековната состојба, како и предлози за подобрувања во сферите на: правната перспектива („Нашите правила“), инвестициите („Придобивки за граѓаните“), географскиот опфат („Нашето семејство“) и институциите („Нашата куќа“).

Предлозите на ГРВН, што се предмет на одлука на МС што треба да се донесе во 2015 година, може да се спроведуваат на различни нивоа, во зависност од тоа дали за нив:

- не се потребни измени на Договорот (Ниво I),
- потребни се измени на Договорот со обична одлука на МС (Ниво II),
- потребно е целосно ревидирање на Договорот (Ниво III).

Претпоставките на ВГР се дека целосното ревидирање на ДЕЗ, што ќе бара повторна ратификација на Договорот, би било најкорисната реформа. Таквото ревидирање, исто така, претставува единствена можност за регионалните парламенти да ги извршат своите политички овластувања на највисоко ниво.

2 ТРЕТ ПАКЕТ ЗА ПАЗАРИТЕ НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА И ПРИРОДЕН ГАС

Во законодавниот период од 2005-2009 година, раководството на ЕУ во областа на енергетиката работеше на изготвувањето на ТППЕГ и на промовирањето на целта за намалување на емисиите на стакленичките гасови преку низа од мерки, популарно наречени „цели 20-20-20 до 2020 година“. Покрај многу важниот технички предуслов за исполнувањето на оваа цел, што е изградбата на високонапонска Трансевропска супер мрежа за пренос на очекуваните огромни износ на испрекинато производство на електрична енергија од обновливи извори и неколку проекти за природен гас, темелот на новата енергетска политика е воспоставувањето на функционалниот внатрешен пазар на енергија.

ТППЕГ беше донесен на 13 јули 2009 година и неговото спроведување за ЗЧ на ЕУ требаше да започне во март 2011 година, а за ДЗ на ЕЗ, на 1 јануари 2015 година. Пакетот има за цел да даде одговор на структурните проблеми што беа детектирани во минатото. Таквите проблеми конкретно ги вклучуваат вертикалната интеграција на претпријатијата и високиот степен на концентрација на пазарот, недоволното интегрирање на пазарот на ниво на ЕУ, како и неунифицираните овластувања и надлежности на регулаторите за енергетика.

За отстранување на овие пречки, тековната законодавна рамка бара ефективно раздвојување на преносните и дистрибутивните мрежи, назначување на единствено Национално регулаторно тело за енергетика (НРТЕ) за секоја ЗЧ/ДС, што ќе добие силни овластувања, како и подобрена транспарентност. Дополнително, во согласност со ТППЕГ, поефикасната координација на НРТЕ треба да се постигне преку новата Регулаторна агенција на ЕУ – АСРЕ, што добива советодавна улога за ЕК. Исто така, дополнителното зајакнување на институциите се демонстрира преку воспоставување на нови облици на соработка меѓу

операторите на преносните системи за електрична енергија и природен гас, ENTSO-E и ENTSO-G, кои имаат задача да работат на изготвувањето на хармонизирани мрежни правила.

Правилата од ТППЕГ за раздвојувањето имаат за цел да им оневозможат на друштвата што се занимаваат со пренос и производство и/или снабдување со енергија, т.е., вертикално интегрираните претпријатија (ВИП) да ја користат својата привилегирана позиција како оператори на преносните мрежи за оневозможување или попречување на пристапот за корисниците на мрежите – што не се нивните поврзани друштва – до своите мрежи. Имено, некое ВИП што врши дејност на производство или снабдување и истовремено ја поседува преносната мрежа може да ја злоупотреби својата контрола врз мрежата за спречување или ограничување на конкуренцијата во други области. Таквите постапки може да ги нарушат еднаквите услови за работење и да го направат влезот на пазарот многу потежок, што би можело да доведе до зајакнување на пазарната моќ на тоа ВИП.

Раздвојувањето бара ефективно одвојување на дејностите за пренос на енергијата од интересите на производителите и снабдувачите. Тоа има за цел да осигури недискриминаторен пристап до мрежите како суштински предуслов за обезбедување правична конкуренција меѓу снабдувачите и поттикнување на инвестициите во инфраструктурата, исто така и во случајот кога изградбата на нови интерконектори може негативно да влијае врз пазарниот удел на вертикално поврзаните снабдувачи.

Во согласност со ТППЕГ, основните должности на НРТЕ се следниве:

- утврдување или одобрување на тарифите за пренос и дистрибуција и услугите за балансирање или на методологиите за одредување на овие тарифи,
- спроведување на одредбите за заштита на потрошувачите, и
- следење на функционирањето на пазарот.

Исто така, треба да се забележи дека ТППЕГ им дава јасен регионален мандат на НРТЕ: НРТЕ мораат да промовираат конкурентни, сигурни и еколошки одржливи пазари на електрична енергија и гас во ЕЗ.

НРТЕ не добија само зголемени должности, туку ги добија и неопходните овластувања за да можат да ги извршуваат своите должности. Минималниот, но не и исцрпен, список на овластувањата што треба да им се доверат на НРТЕ вклучува:

- носење обврзувачки одлуки за претпријатијата за електрична енергија и гас;
- спроведување истраги за функционирањето на пазарите за електрична енергија и гас, и носење одлуки за, и воведување на, било кои неопходни и сразмерни мерки за промовирање на ефективната конкуренција и осигурување на правилното функционирање на пазарот;
- барање информации од претпријатијата за електрична енергија и природен гас што се релевантни за извршувањето на своите задачи. Останува на самото НРТЕ да оцени дали информациите што ги бара од претпријатието се релевантни;
- изрекување ефективни, сразмерни и одвратувачки казни за претпријатијата за електрична енергија и гас што не ги исполнуваат своите обврски. ДС имаат право да изберат дали ќе му ги доделат овластувањата за изрекување казни на регулаторното тело или на НРТЕ ќе му дадат овластување да предложи надлежен суд (исклучувајќи какви било други јавни или приватни тела) што ќе ги изрекува таквите казни. Треба да се потенцира дека должностите на НРТЕ вклучуваат преземање дополнителни активности во случај на непочитување на мрежните правила од страна на претпријатијата за електрична енергија и гас, откако таквите правила ќе станат правно обврзувачки во ЕЗ.

За да се подобри функционирањето на малопродажниот пазар, новите одредби не се однесуваат единствено на мерките за заштита на потрошувачите, туку ја промовираат и конкуренцијата на малопродажниот пазар, со што се проширува делокругот на НРТЕ.

2.1 Улогата на парламентите во спроведувањето на ТППЕГ

Како што беше наведено во воведниот дел на ова поглавје, ТППЕГ ја воведува дефиницијата за НРТЕ, потоа ги зајакнува неговите овластувања и независноста и додава повеќе барања за неговата институционална поставеност. НП се меѓу првите што треба да ја препознаат важноста на горенаведените должности и овластувања на НРТЕ и да се погрижат за нивното целосно транспонирање во националните правни системи, како и за нивното правилно натамошно спроведување.

Подеднакво важна одговорност на парламентите во процесот на спроведувањето на ТППЕГ е да осигураат дека дефинициите се правилно транспонирани, а не се предмет на произволно толкување во рамките на националното право. Ова е особено важно затоа што Регулативите за прекуграничните прашања не се применуваат директно во правото на ДС, туку треба да се транспонираат. Имено, при усогласувањето на применливото право, користењето на унифицирани дефиниции е од суштинско значење за воспоставувањето на функционален заеднички пазар за енергија.

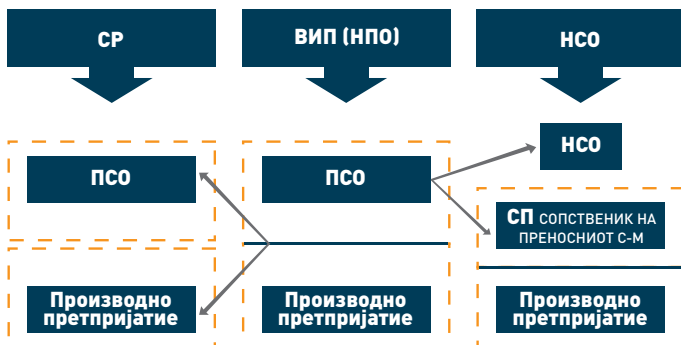
Меѓутоа, најтешката задача за НП во врска со ТППЕГ се однесува на спроведувањето на барањето за раздвојување на операторите на преносните системи (ОПС) и надзорот врз функционалноста на спроведеното решение.

2.2 Раздвојување на операторите на преносните системи

Во врска со раздвојувањето на ОПС, ТППЕГ дава можност за усогласување со соодветните директиви преку избирање на еден од одобрените модели на раздвојување, што се применуваат подеднакво за секторите за електрична енергија и за гас: сопственичко раздвојување (СР), независен оператор на системот (НОС) и независен оператор на преносот (НОП). Овие три опции предвидуваат различни степени на одвојување, но сите три би

требало да бидат „ефективни во отстранувањето на какви било судири на интереси меѓу производителите, снабдувачите и ОПС, со цел да се креираат стимулации за неопходните инвестиции и да се гарантира пристапот на новите учесници на пазарот во услови на транспарентен и ефикасен регулаторен режим и не треба да создадат прекумерно неповолен регулаторен режим за националните регулаторни тела“, како што е нагласено во преамбулите на ТППЕГ директивите. На сликата долу е даден шематскиот приказ на трите модели на раздвојување.

Кој го поседува, оперира, одржува и развива преносниот систем?

Извор: Проект: Развивање на законодавна рамка за електрична енергија во согласност со европското право во Босна и Херцеговина, EuropeAid/131721/C/SER/BA

Меѓутоа, иако сите три модели на раздвојување се прифатливи во согласност со ТППЕГ, тие не се еднакво повољни во смисла на натамошниот развој на внатрешниот пазар за енергија. Всушност, CP моделот претставува правило, додека NSO и NPO моделите се алтернативни опции во случајот ако земјата реши да не го примени CP моделот и овие два модела се достапни единствено ако во соодветната земја постоело VIP на 6 октомври 2011 година.

Сите земји од Регионот го исполнуваат условот за спроведување на било кој од трите модели на раздвојување, што, за возврат, им дава можност на НП вистински да ги извршат своите законодавни овластувања и да ја преземат одговорноста за изборот на моделот за раздвојување во фазата на донесување на соодветното примарно законодавство.

За појаснување на горе наведениот исказ, важно е да се нагласи дека одредбите на СР моделот треба да се транспонираат во националното законодавство дури и во случајот кога ДС ќе го избере НОС или НОП моделот. Ова се должи на фактот што некое ВИП што е сопственик на преносен систем не може да биде спречено да ги почитува барањата од СР моделот, доколку тоа одлучи да го стори тоа. Оттаму, за земјите во Регионот веројатно парламентарните постапки за донесување на новите закони ќе започнат со нацрт-закони во кои ќе бидат транспонирани сите три модели на раздвојување, во обид да се одложи донесувањето на конечната одлука до постапката за сертификација, што треба да биде спроведена од страна на сопствениците на ОПС и НРТЕ. Оваа постапка треба да биде завршена до 1 јуни 2016 година.

Во овој момент, авторите си земаат слобода да забележат дека одлуката за примена единствено на СР моделот што е фаворизиран од страна на ЕУ, дури иако на прв поглед изгледа тешка и драматична, со себе носи потенцијал за заштедување многу административни напори и средства во подоцнежните фази на спроведувањето. Овие заштеди би можеле да бидат од исклучително значење за ЗЗБ, земајќи ги предвид нивните големини и административни капацитети. Во следниве поднаслови се претставени определени аргументи во полза на овој исказ што се засноваат врз наодите од Информативниот документ на СЕЗ за основните нови елементи на Третиот пакет за спроведување во ДС.

2.2.1 Сопственичко раздвојување

Усогласеноста со СР моделот значи дека претпријатието што е сопственик на преносниот систем истовремено постапува во својство на ОПС и, како последица на тоа, е одговорно, меѓу

другото, за давањето и управувањето со пристапот на трети страни кон системот врз недискриминаторна основа, наплата на надоместоците за пристап, надоместоци за загушување на системот и други плаќања во согласност со механизмот за компензација помеѓу ОПС (К-ОПС) на европско ниво, како и за одржување и развој на преносниот систем. Што се однесува до инвестициите, сопственикот на преносниот систем е одговорен за осигурување на долгорочната способност на системот за задоволување на разумната побарувачка преку инвестициско планирање.

По спроведувањето на СР моделот, сопственикот на преносниот систем во секој случај постапува во својство на ОПС. Меѓутоа, едно исто физичко или правно лице не може да има контрола врз некое друштво за производство или снабдување и истовремено да има контрола или какви било права врз преносен систем, и обратно. Истото лице не може да ги назначува членовите на управниот одбор на ОПС и не може да врши контрола или какви било права врз друштво за производство или снабдување.

Сопственичкото раздвојување значи одвојување на сопственоста врз средствата меѓу мрежата и дејностите за производство и снабдување на претходното ВИП. Со прости зборови, тоа бара формирање на посебно друштво што ќе биде сопственик и ќе работи со мрежите. Ова во никоја смисла не значи „приватизација“ на кое било друштво за пренос/производство/снабдување што е во државна сопственост, туку значи нивно одвојување во смисла на контролните механизми. За таквото одвојување, во најголемиот број случаи, ќе биде потребно да се измени националниот Закон за Влада за да се овозможи независност во процесите на одлучување во врска со претпријатијата за пренос и производство или снабдување.

2.2.2 НОС модел

Специфично за овој модел е тоа што ДС може да назначи НОС на предлог од сопственикот на преносниот систем. Назначувањето ќе биде предмет на мислењето на СЕЗ по сертификацијата

на НОС од страна на НРТЕ. Кога ќе се избере НОС моделот, преносните мрежи остануваат во сопственост на ВИП, но техничкото и комерцијалното работење на преносниот систем се врши од страна на НОС, што постапува во својство на ОПС. НОС мора да биде независен од интересите за снабдување или производство и мора да ја осигури истата ефективност на одвојување на дејностите, во смисла на контролните механизми, како СР моделот.

НОС, по неговото именување и назначување, е исклучиво одговорен за вршењето на должностите и одговорностите на ОПС, независно од тоа во чија сопственост е преносната мрежа. НОС е одговорен за давање и управување со пристапот на трети страни, вклучувајќи ја наплатата на надоместоци за пристап, надоместоци за загушување на системот и плаќањата во рамките на К-ОПС механизмот. Покрај тоа, НОС има силно влијание врз носењето на одлуките за инвестициското планирање и донесува инвестициски одлуки со тоа што е одговорен за работењето, одржувањето и развојот на преносниот систем, а освен тоа е одговорен за осигурување на долгорочната способност на системот за задоволување на разумната побарувачка преку инвестициско планирање (вклучувајќи ја изградбата и пуштањето во употреба на новата инфраструктура).

Со други зборови, НОС ќе постапува како ОПС со истото поле на надлежности и овластувања што би го имал ОПС што е назначен во согласност со СР моделот. Истовремено, сопственикот на преносниот систем мора да биде правно и функционално одвоен од ВИП. Тој ќе има посебни задачи што ја вклучуваат обврската за финансирање на инвестициите за коишто ќе донесе одлука НОС. Во оваа смисла, сопственикот на средствата ќе постапува единствено во својство на сопственик на мрежата и на друштво за финансирање на развојот на мрежата во согласност со инвестицискиот план што е изготвен од НОС и одобрен од НРТЕ.

За реализирањето на ваквата шема меѓу НОС и сопственикот на мрежата ќе биде неопходен значителен ангажман на регулаторот преку построга регулација и постојано следење. Таквите регулаторни должности и овластувања се дополнителни на

редовните должности на НРТЕ во однос на ОПС, што значи дека должностите што се поврзани со следењето на НОС се применуваат дополнително на должностите во однос на регулаторниот надзор врз сопственички раздвоениот ОПС. Конкретно, регулаторните тела ќе го следат исполнувањето на обврските од страна на сопственикот на преносниот систем и НОС.

Дополнително, НРТЕ би можело да биде овластено за вршење инспекциски надзори, вклучувајќи ненајавени инспекциски надзори, во просториите на НОС и на сопственикот на преносната мрежа, за да ја провери усогласеноста со утврдените обврски за нивната независност и раздвојување, како и за потврдување на податоците, информациите и образложенијата што тие ги обезбедиле во оваа смисла. Покрај тоа, националните тела за заштита на конкуренцијата имаат овластувања да вршат ефективно следење на почитувањето на обврските од страна на сопственикот на преносниот систем.

2.2.3 НОП модел

Во согласност со НОП моделот, друштвото за производство или снабдување може да ја поседува и да работи со мрежата. Ако е дел од ВИП, управувањето со мрежата мора да се врши од страна на подружница на матичното друштво, што може да ги носи сите финансиски, технички и останати одлуки независно од матичното друштво.

Деталните правила за независноста на НОП вклучуваат правила во врска со средствата, опремата, вработените и идентитетот, потоа ефективните права за одлучување и независноста на управувањето, како и за надзорното тело.

НОП мора да биде организиран во правната форма на друштво со ограничена одговорност. НОП не смее, со својот корпоративен идентитет, брендирањето и просториите, да создава забуни во однос на посебниот идентитет на останатите делови на ВИП. Подружниците на ВИП што ги вршат дејностите на производство или снабдување не може да имаат каков било директен или

индиректен удел во НОП и обратно. Во практиката ова значи дека подружницата за производство или снабдување и НОП може да бидат позиционирани под едно заедничко матично друштво, но не може да бидат меѓусебни директни или индиректни подружници. Сите комерцијални и финансиски односи меѓу НОП и останатите делови на ВИП мора да бидат во согласност со пазарните услови и мора да му бидат откриени на регулаторното тело по барање, додека, пак, оние односи што доведуваат до формални спогодби мора да бидат поднесени до НРТЕ на одобрување.

Директивите понатаму бараат од НОП да биде самостоен, или да биде опремен со сите неопходни финансиски, технички, физички и човечки ресурси за исполнување на неговите обврски и за вршење на дејноста на пренос на електрична енергија или гас. Во однос на финансирањето, општото правило е дека на НОП мора да му бидат ставени на располагање соодветни финансиски ресурси за идните инвестициски проекти и/или за замена на постоечките средства од страна на останатите делови на ВИП во соодветните рокови. Овие ресурси треба да бидат одобрени од надзорното тело и НОП мора да го информира НРТЕ за таквите финансиски ресурси.

Ако НОП не ја спроведе инвестицијата, ДС мора да осигури дека НРТЕ има овластување или да го обврзе НОП да ја спроведе предметната инвестиција - да организира тендерска постапка отворена за сите инвеститори за предметната инвестиција, или да го обврзе НОП да прифати зголемување на капиталот за финансирање на неопходните инвестиции и да им овозможи на независните инвеститори да учествуваат во капиталот. Всушност, преку спроведувањето на овие мерки ДС имаат обврска да осигурат дека е спроведена предметната инвестиција.

Директивите, исто така, утврдуваат правила за независноста на раководството (лицата што се одговорни за највисокото раководство) на НОП. Покрај тоа, ВИП е обврзано да изготви и да спроведува програма за усогласеност во која се пропишуваат мерките што треба да се преземат за да се осигури дека е исклучена можноста за дискриминаторно и антиконкурентно однесување. Таквата програма треба да им се достави на НРТЕ

и на РОЕЗ.

Исто така, треба да се назначи надзорно тело што ќе биде задолжено за зачувување на финансиските интереси на матичното друштво без да биде вклучено во секојдневното работење. Тоа треба да биде составено од членови на ВИП, заинтересирани трети страни и други заинтересирани страни.

Покрај тоа, надзорното тело треба да назначи службеник за усогласеност, што подлежи на одобрување од страна на НРТЕ. Службеникот за усогласеност е посебно одговорен за осигурување на почитувањето на програмата за усогласеност и има општа улога во однос на гарантирањето дека НОП е независен во практиката и дека не врши какви било дискриминаторни практики. Службеникот за усогласеност подлежи на истите правила за независност како раководството на НОП. Тој може да присуствува на сите состаноци на раководните или административните тела на НОП, како и на состаноците на надзорното тело и генералното собрание и има пристап до сите релевантни податоци.

НОП моделот бара највисок степен на ангажман на регулаторот преку засилена регулација и постојано следење, и во таа смисла колоквијално беше наречен „модел за регулаторен кошмар“. Ако евентуално се избере спроведувањето на овој модел, тоа би довело до уште пообемни должности и овластувања за НРТЕ во процесот на сертификација и особено во примената на постапките за следење и инспекциски надзори.

2.2.4 Најдобри практики и препораки на ЕУ

Определен број големи интегрирани друштва во ЕУ го избраа СР моделот уште пред ТППЕГ да влезе во сила. Во 2007 година веќе 13 ЗЧ спроведоа раздвојување во однос на сопственоста на операторите на преносните системи во електроенергетскиот сектор, а 6 од релевантните 21 ЗЧ го избраа моделот на СР во секторот за гас.

Иако придобивките што ги почувствуваа ЗЧ, што беа во напредна фаза на либерализација на пазарите за електрична

енергија, зависеа од голем број меѓусебно поврзани фактори, студиите на примериод некои земји (меѓу кои Обединетото Кралство, Португалија, Италија и нордиските земји) ги потврдија придобивките од СР моделот:

- Како прво, тој ја подобрува конкуренцијата во дејноста производство;
- Понатаму, тој има позитивен ефект врз инвестициите во производството и во мрежната инфраструктура. Конечно, СР го подобрува протокот на информации и го спречува истекувањето на информации меѓу операторот на мрежата и конкурентните дејности; и
- Покрај тоа, постојат и економетриски докази за придобивките од СР – високиот степен на раздвојување води кон пониски цени и носи придобивки во однос на стимулациите за инвестирање.

Кога се зборува за останатите модели, покрај СР, од НОС и НОП моделите се очекува да ја подобрат моменталната состојба, но за нив би била неопходна подетална, нормативна и скапа регулација и тие би биле помалку ефективни во справувањетосо дестимулациите за инвестирање во мрежите, поради следниве причини:

- меѓусебната врска на операторот и сопственикот на средствата е сложена и мора да биде темелно регулирана,
- воспоставувањето на НОС, и уште повеќе на НОП, би бил долготраен и скап процес и би можело да се очекува дека трошоците за регулација би биле повисоки отколку во случајот на целосното раздвојување,
- дополнително, договорите што ги утврдуваат одговорностите и обврските во односите меѓу сопственикот на мрежата и НОС, или НОП, и остатокот од ВИП ќе треба да бидат предмет на внимателен регулаторен надзор. Поконкретно, регулаторите ќе треба да бидат вклучени во одлуките за инвестирање, одобрувањето на договорите, како и во решавањето на спорите меѓу двете страни.

Според тоа, во ЕУ се очекува дека најголемиот број друштва ќе увидат дека е во нивен интерес да преминат од НОС/НОП моделот на моделот на целосно сопственичко раздвојување.

3 ПРАКТИЧНИ УПАТСТВА ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА ПАРЛАМЕНТАРНИОТ НАДЗОР

Надлежностите на НП во енергетскиот сектор се засноваат врз нивната:

- Функција за креирање политики (што се остварува преку разгледување и донесување на стратегии и акциски планови што се поврзани со спроведувањето на применливото право на ЕУ);
- Законодавна функција (клучна одговорност во енергетскиот сектор во врска со транспонирањето на применливото право на ЕУ преку донесување на соодветните закони);
- Функција за следење (надзор врз владините и останатите национални органи, т.е. регулатори, во однос на спроведувањето на законите и политиките); и
- Претставничка функција (претставување на граѓаните и заштита на јавните интереси, меѓу другото и преку создавање на услови за работење на организациите од граѓанското општество и медиумите).

Парламентите, исто така, имаат определени овластувања во процесот за избирање на членовите на регулаторните тела и за одобрување на нивните годишни финансиски планови; одобрување на годишните извештаи на јавните комунални претпријатија; ратификација на меѓународни договори, спогодби и гаранции за заемите за финансирање енергетски проекти и улога во учеството во надворешните работи (во врска со одржливиот развој, климатските промени или прашања поврзани со енергетската сигурност).

3.1 Улогата на парламентите од регионот во надзорот и контролата врз политиката за пазарите за енергија

Начелно НП од регионот имаат ограничена улога во процесот на креирањето на стратешките енергетски политики. Одлуките во врска со транспонирањето на применливото право на ЕУ се носат од страна на МС на ЕЗ, врз основа на предлозите од СЕЗ и по расправите во ПГВП (составена од експерти што се назначуваат од страна на националните влади/министерства). Улогата на НП би можела да стане поважна во фазата на спроведување на применливото право, во текот на расправите и донесувањата на законите, стратегиите и акциските планови. Во согласност со заклучоците од регионалната конференција на МПК/ВФД „Парламентарен надзор врз енергетските политики и инвестициите во енергетиката во Западен Балкан“, што се одржа во Будва во септември 2014 година – „Парламентите имаат ограничена улога во ... надзорот врз енергетските политики и постои потреба за поголемо ангажирање на парламентите на земјите од Западен Балкан околу ова прашање.“

Меѓутоа, парламентите би можеле да имаат значителна улога во надзорот врз реалното спроведување на применливото право на ЕУ. Историскиот фокус на ЕЗ беше ставен на редизајнирањето на управувањето со пазарите за енергија во согласност со европскиот пристап. Извештаите за спроведувањето од последните години суштински документираат како најголемиот број ДС успеале за кратко време да постигнат резултати во транспонирањето на ВППЕГ, но не успеале да го спроведат во смисла на создавањето на вистински отворени пазари. Продлабочувањето на јазот меѓу транспонирањето и спроведувањето во текот на изминатите години би можело да претставува тема од парламентарен интерес.

Надзорот врз енергетскиот сектор е одговорност на следниве парламентарни тела:

- Парламентарно собрание, и
- парламентарните комисии што се задолжени за прашања во врска со енергетскиот сектор

Парламентите ја практикуваат својата надзорна улога првенствено во текот на постапките за усвојување на годишните извештаи на ресорните министерства, регулаторните тела и јавните претпријатија. Меѓутоа, оваа улога ретко се користи за контрола врз ефикасноста на институциите на извршната власт во спроведувањето на пазарните реформи. Можното објаснување за таквиот став би можело да се крие зад фактот што парламентите не се вклучени во утврдувањето на стратешките насоки на политиките (парламентите во регионот се „извршители на политиките“) и, според тоа, немаат чувство на сопствеништво врз процесите за развој на пазарите. Покрај тоа, сложената проблематика на пазарната либерализација веројатно претставува пречка за ефикасниот парламентарен надзор. Одвреме – навреме пратениците во парламентите (првенствено од опозициските партии) го користеле институтот на пратеничките прашања и иницијативи за поведување расправи за теми поврзани со реформите на пазарите за енергија.

Парламентите ретко ја вршеле својата претставничка улога. Во регионот се активни голем број на организации од граѓанското општество што работат во областа на функционирањето и развојот на енергетскиот сектор. Некои од нив се поддржани од меѓународни мултилатерални, билатерални и приватни фондации. Нивните активности се фокусираат на одржливоста, транспарентноста и демократизацијата на енергетскиот сектор. Организациите од граѓанското општество често ги нагласуваат проблемите на корупцијата со значење за енергетскиот сектор. Парламентарните комисии од областа на енергетиката повремено организираа симпозиуми и форуми на кои беа поканети да земат учество претставници на организациите од граѓанското општество.

3.2 Најдобрите практики на Европскиот парламент и националните парламенти на земјите-членки на ЕУ

НП од регионот би можеле да ја зајакнат својата позиција користејќи ги како пример најдобрите практики на НП на

земјите-членки на ЕУ, како и најдобрата практика на Европскиот парламент при стратешкото позиционирање во креирањето на енергетските политики и нивното спроведување во однос на Европската комисија (како техничко тело) и Европскиот совет (како извршно тело).

НП во ЕУ (на пр., германскиот Бундестаг, Парламентот на Обединетото Кралство, итн.) имаат истакната улога како во утврдувањето на стратешките насоки на енергетската политика (првенствено преку донесувањето закони), така и во следењето на спроведувањето на поврзаните стратегии и акциски планови. Алатките што ги користат НП во земјите-членки на ЕУ вклучуваат:

- Вклучување прашања поврзани со енергетските политики (на пр., последното многу актуелно прашање на енергетската сигурност) на дневниот ред на редовните седници и донесување заклучоци и препораки;
- Организирање јавни расправи со претходно изготвување на кратки извештаи и студии за политиките. Ова претставува моќен инструмент бидејќи подразбира учество на експерти, организации од граѓанското општество и претставници на индустријата; и
- Организирање или учество на тематски конференции што вообичаено се однесуваат на политики во определени енергетски потсектори (на пример, одржлив развој и климатски промени, повластени тарифи за енергија од обновливи извори, прашања поврзани со пазарите за енергија, енергетска ефикасност, итн.).

Како особено корисна може да се покаже практиката на ЕП, бидејќи таа може да се искористи како пример што треба да се преслика во развојот на соработката на НП од регионот со ЕЗ. ЕП успеа да постигне споделени овластувања за прашања поврзани со енергетиката со извршните тела на ЕУ. Оттаму, ЕП денес соодлучува за сите поважни прашања во енергетскиот сектор. ЕП се стекната со ваквата улога започнувајќи од овластувањата во врска со прашањата поврзани со конкуренцијата кои потоа беа дополнети со одговорности во однос на животната средина и надворешната политика.

3.3 Предлог за активности на регионално ниво за подобрување на парламентарниот надзор

На поединечните пазари за енергија во регионот им недостига економија на обем што е неопходна за привлекување на толку потребните приватни инвестиции. Според тоа, регионалниот пристап кон енергетскиот сектор, пред сè преку создавање на регионален пазар за „мрежните енергии“ (електрична енергија и природен гас) е единствениот рационален избор за осигурување на реконструкцијата и развојот на енергетските сектори во регионот.

3.3.1 Парламентарна соработка – постоечки регионални иницијативи

ЕЗ се препознава како основната рамка за регионална соработка во енергетскиот сектор. Меѓутоа, улогата на НП во деловникот за работа на ЕЗ е незначителна. Таа е строго ограничена на транспонирањето и спроведувањето на применливото право на ЕУ на државно ниво, врз основа на одлуките на МС на ЕЗ.

Во регионот на Западен Балкан и/или Југоисточна Европа (ЈИЕ) беа поведени и бројни други иницијативи за парламентарна соработката во областа на енергетиката.

Улогата на Советот за регионална соработка (СРС) во енергетскиот сектор е комплементарна на процесот на ЕЗ и тој промовира теми и активности што воопшто не се, или пак не се доволно, опфатени од страна на ЕЗ. Врз основа на иницијативата на ЕЗ, насочена кон креирањето на посилни врски со пратениците од регионот, беше основана Групата пријатели на ЕЗ што е составена од пратеници од парламентите на ДС. Во согласност со Извештајот за работењето на Секретаријатот на СРС за 2014 година, биле организирани состаноци на Групата во 2013 и 2014 година. Секретаријатот на СРС одржуваше тесна соработка со СЕЗ во изготвувањето на Регионалниот акциски план во врска со енергетската димензија на столбот за одржлив развој од Стратегијата ЈИЕ 2020 година. Енергетската стратегија на ЕЗ е составен дел на Стратегијата ЈИЕ 2020 година, што ги опфаќа најрелевантните

комплементарни активности и се обидува да го интегрира енергетскиот сектор во поширокиот контекст на економскиот раст.

Парламентарното собрание на Процесот за соработка во Југоисточна Европа (ПС ПСЈИЕ) беше основано во 2014 година. Неговата прва комисија е Општата комисија за економија, инфраструктура и енергетика. ПС ПСЈИЕ сè уште ја нема составено програмата со активностите на своите комисии.

Неодамна беа започнати неколку иницијативи и програми што ги вклучуваат парламентарните комисии што се договорни за енергетските политики и се наменети за зајакнување на улогата на националните парламенти во регионалните прашања од областа на енергетиката. Помеѓу останатите, следниве иницијативи/програми имаат потенцијал за натамошен развој:

- Координативните состаноци на Комисиите за надворешни работи/политики на БиХ, Хрватска, Македонија, Црна Гора, Србија и Словенија (се очекува дека наскоро на иницијативата ќе и се приклучат и Албанија и Косово*), на кои енергетскиот сектор беше идентификуван како приоритетна област; и
- Мрежата на парламентарни комисии (МПК), проект што е поддржан од страна на Вестминстер фондацијата за демократија (ВФД), што во последно време ги фокусира своите активности на прашања од областа на енергетиката.

3.3.2 Тековната состојба на парламентарниот надзор врз политиките за пазарите за енергија во регионот

На конференцијата што беше организирана во 2014 година од страна на ВФД и МПК, меѓу другото, беа формулирани следниве заклучоци и препораки во смисла на подобрувањето на парламентарниот надзор врз пазарите за енергија во регионот:

- Може да се забележи дека постои доцнење во спроведувањето на законодавството од областа на енергетиката што произлегува од Договорот за Енергетската

заедница и постои потреба за натамошна соработка со Секретаријатот на Енергетската заедница во следењето на спроведувањето“.

- „Парламентите се поттикнуваат да ги вклучат академската заедница, деловната заедница, инвеститорите, граѓанското општество и останатите актери покрај државата во активностите за надзор врз енергетските политики преку работењето на надлежните парламентарни комисии;
- Мрежата го препорачува и поддржува основањето на Парламентарно собрание на Енергетската заедница, што ќе ги собере на едно место пратениците во Европскиот парламент и пратениците од парламентите на земјите – договорни страни на Енергетската заедница“.

Дополнително, националните законодавци имаат клучна улога во осигурувањето на транспарентното и демократското спроведување на сите политики, вклучувајќи ја и енергетската политика. Оттаму, важно е парламентите да ги предводат напорите во преземањето на обврските за борба против корупцијата и организираниот криминал, дури и на највисоко ниво, градењето ефективни и транспарентни институции на власта и политичка волја за поттикнување на активно граѓанско општество, бидејќи ова се клучните елементи што се неопходни за напредување на патот кон ЕУ.

НП може, исто така, да ги користат следниве механизми на регионално ниво за спроведување на горенаведените препораки:

- Организирање јавни расправи со учество на организациите од граѓанското општество (на пр., регионална конференција со учество на мрежата на организации од граѓанското општество „Одржливи енергетски политики во ЈИЕ“). Овие активности би можеле да се моделираат врз основа на работилниците што ги организира Европскиот парламент, на коишто беа поканети ОГО од регионот;
- Учество во регионални енергетски форуми и конференции; и
- Воспоставување на регионална мрежа на независни експерти што ќе служи како центар за ресурси за НП за прашањата во врска со регионалната перспектива на спроведувањето на енергетската политика.

Белешки
